

Een gokkast vol verhalen over geluk

Bieke Versloot (links) en Lieke van Puijssen testen het geluid van hun fruitautomaat met verhalen.

Io Cooman

ROTTERDAM

Ook mensen aan de zelfkant hebben hun fijne momenten. Daar kun je ze over horen vertellen via een fruitautomaat die door de stad trekt.

VAN ONZE VERSLAGGEVER OLAF TEMPELMAN

Geluk kan een fijne boedelbak zijn. In een boedelbak kan een mens zich 's avonds terug trekken en de dag overdenken. Uit de Rotterdamse verhalenmachine: 'Als ik eenmaal weer in mijn boedelbak zat, met mijn ra- diootje en mijn kaarsje, dan was ik altijd blij, gelukkig, ik ben weer in mijn eigen kamertje.'

Nadeel van een boedelbak: hij kan 's ochtends aan een trekhaak worden gekoppeld. 'Al die tijd dat ik in de boedelbak heb geslapen, ben ik tot drie maal toe verhuurd, dan werd ik aan een auto gehangen, grote gok waar ik zou uitkomen.' De huurders van zo'n boedelbak keken weleens raar op van de menselijke bonus onder het zeil. De een zijn

geluk, de ander zijn flinke schrik.

Geluk: soms is het een a capella kerstlied dat voor je wordt gezongen als je op 25 december zwaar verslaafd in de kou staat te tippelen op een enge weg en geen pooier hebt. Uit de verhalenmachine: 'Ineens stonden er vier zwarte mannen voor me en die begonnen zomaar uit volle borst a capella een kerstlied voor me te zingen. Dat was voor het eerst in jaren dat iets me weer raakte.'

Ook geluk: een energiek gebed in de gevangenis. Uit de verhalenmachine: 'We gingen naar de gebedsdienst, naast me kwam een man te staan, die kwam in een soort mystieke vervoering, hij was zo in vervoering dat ze hem afvoerden. Toen zijn al die moordenaars, al die geweldplegers samen gaan bidden, en dat gebed groeide, ik stond vooraan, op een gegeven moment stonden we allemaal te shaken van de energie.'

De mystieke ervaring van de beroepsprostituee, het kerstlied voor de heroïneprostituee, het mobiele hotel van de dakloze: samen met andere andere verhalen over geluk aan de Rotterdamse zelfkant zijn ze verzameld in een fruitautomaat. You win some you lose some, doopten Lieke van Puijssen en Bieke Versloot, documentairemakers, hun project over geluk, toeval en lotsbestemming in Rotterdam. Noem die titel gerust een knipoog naar al die boeken over geluk die aan de lopende band verschijnen.

We leven in een tijd waarin we veelvuldig horen dat geluk maakbaar is en binnen handbereik voor iedereen die gedurende tien of, nou ja, twaalf weken lang de juiste adviezen opvolgt. Geluk is een keuze, De maakbaarheid van het geluk, Dit wordt jouw jaar - allemaal titels uit het uitpuilende genre dat de mens de weg wijst naar een gelukkiger leven. Dat de

werkelijkheid weerbarstig is, blijkt alleen al uit het feit dat levensliederen uit verschillende culturen dezelfde metafoor hebben voor geluk: een loterij. Mensen trekken aan de hendels van de gokautomaat die het leven is, in de hoop dat er munten naar buiten rollen.

Het was daarom dat Van Puijssen en Versloot besloten fragmenten uit verhalen over levens aan de zelfkant onder te brengen in een 'eenarmige bandiet', een klassieke gokkast uit het midden van de vorige eeuw. Met een ruk aan de hendel gaan de rollen draaien. Met de willekeur die het leven en de gokkast eigen zijn, komen de verhalen langs van zwervers, thuislozen, verslaafden, uitgeprocedeerde asielzoekers en vele andere minder bevoorrechten die nooit aan het woord komen in boeken waarin geluk een keuze is. Gaan mensen daarin 'investeren in hun lichaam', 'de tijd nemen voor zichzelf' en 'rustmomenten inbouwen' - in de Rotterdamse verhalenmachine zit geluk hem in een slaapplek in een parkeergarage, altijd warm, of in weggegooide flessen waarop nog statiegeld zit.

Vele honderden uren aan levensverhalen legden Lieke van Puijssen en Bieke Versloot gedurende anderhalf jaar vast. Om een sfeer te creëren die mensen uitnodigde te gaan praten, richtten ze aparte opnamehokjes in bij de dagopvang van de Nico Adriaans Stichting en bij de Pauluskerk, waar uitgeprocedeerde asielzoekers slapen. Het vergde tijd en geduld om een vertrouwensrelatie met mensen op te bouwen, maar daarna praatten de meesten graag. Vaak waren de gesprekken 'heftig', ook al omdat de meeste geïnterviewden de verhalen voor het eerst in hun leven vertelden.

Het meest verrassende, vinden de samenstelsters van de

geluksmachine achteraf, is het zelfinzicht dat er uit de meeste verhalen spreekt: mensen blijken zich terdege bewust van hun situatie en de oorzaken ervan. Dat mensen aan de zelfkant van de samenleving belanden omdat ze niet nadenken, zich niet verantwoordelijk voelen of geen idee hebben wat ze doen, is een vooroordeel dat deze verhalen logenstraffen.

vluchteling, Pauluskerk,
Mauritsweg 20, Rotterdam

Ook opvallend: wie alle verhalen achter elkaar beluistert, hoort dezelfde tips en inzichten langskomen als in boeken en cursussen die ons leren 'gelukkiger' te worden. Hoogstens de context is anders. Uit boeken over de maakbaarheid van geluk valt te leren dat iemand die twee keer modaal verdient niet minder zorgen heeft dan iemand die op anderhalf keer modaal zit. In de verhalenmachine zegt een thuisloze: 'Zorgen blijven, of je nu multimiljonair bent of op straat leeft, de een maakt zich zorgen over zijn maaltijdje, de supermiljonair over zijn bedrijf in Taiwan.'

Ook bekend aan de zelfkant: echt geluk vloeit zelden voort uit materiële zaken: 'Je moet je eigen geluk maken, dat doe je veel meer op een spiritueel niveau dan op een materieel niveau. Sinds ik daar goed achter ben, heb ik een soort glazen stulp met schittertjes aan de binnenkant om me heen geplakt.'

De geluksmachine is een jaar lang op tournee door Rotterdam en om de paar weken op een andere locatie te zien. Het meeste bekijks tot nog toe trok de automaat in de Albert Heijn aan de Lijnbaan, waar het ding met veel succes aan klanten werd gedemonstreerd door een dakloze die er normaal Straatnieuws verkoopt. Wie lang genoeg aan de hendels trekt, kan zijn verhaal beluisteren.

Locaties voor de komende weken:

T/m 19/6: Stadsbibliotheek
IJsselmonde, Herenwaard 17,
Rotterdam

20/6 t/m 29/6: De wereld van de